RUK 102 JÄÄKÄRIEN JÄLJILLÄ

MATKAKERTOMUS VIROSTA JA LATVIASTA 5-9.6.2007

Matkakertomus koostuu erinomaisen oppaamme Sampo Ahton matkan aikaisiin kertomuksiin Jääkäriliikkeestä, Baltian maiden historiasta sekä omiin kokemuksiini matkan ajalta. Matkakertomuksen olen rakentanut tavalliseen tapaan kuvaten päivien tapahtumia kronologisessa järjestyksessä. Jääkäriliikkeestä ja Baltian maiden historiasta olen kirjoittanut lyhyet yhtenäiset tiivistelmät, jotka olen sijoittanut näille sivuille ennen varsinaista matkakertomusta. Lopussa on vielä kooste Sampon ja poikien juttuja. Matkamme johtajana toimi Pertti Leivo suoriutuen hyvin vaativasta tehtävästään.

JÄÄKÄRILIIKE

Jääkäriliikkeen synnyn taustalla olivat kansallinen herääminen 1800-luvun lopulla sekä Venäjän keisarivallan pyrkimys venäläistää Suomen suurruhtinaskunta. Jääkäriliike syntyi ylioppilaspiireissä ja se otti tehtäväkseen Suomen irrottamisen Venäjästä itsenäiseksi valtioksi. Itsenäistymiseen tarvittavan armeijan kouluttaminen oli Suomessa mahdotonta, joten ylioppilaskomitea kääntyi Saksan puoleen. Tammikuussa 1915 Saksa suostui ottamaan vastaan 200 suomalaista koulutettavaksi. Koulutus tapahtui Lockstedtin leirillä Hampurin lähellä ja ensimmäistä koulutettavaa ryhmää kutsuttiin Pfadfindereiksi. Heillä olikin aluksi partiolaisten asut. Suomessa alkoi värväystoiminta, jolloin vuosien 1915-1918 välillä siirtyi etappiteitä ja Ruotsin kautta kaikkiaan 1895 vapaaehtoista jääkärikoulutukseen. Osa jääkäreistä sai leirillä myös aliupseeri- ja upseerikoulutusta. Jääkärit muodostivat koulutusryhmän "Ausbildungsgruppe Lockstedt". Joukko oli mobilisoitu 2.5.16.

Vasemmalla jääkärilippu, keskellä jääkärimerkki ja oikealla JP 27 asemat asemasodan aikana 1916

Toukokuussa 1916 jääkäreistä muodostettiin Kuninkaallinen Preussin 27. jääkäripataljoona, joka lähetettiin 31.5.1916 Lockstedtista itärintamalle saamaan sotakokemusta. Rintamalle lähettämisen syinä olivat, että haluttiin koulutuksellisesti antaa viimeinen silaus, suurin osa halusi rintamalle ja lisäksi eläteltiin toivetta, että vallataan ensin Riika, sitten Pietari ja sitten jatketaan Suomeen. JP 27 käsitti noin 1300 miestä ja yksiköt olivat 4 jv-komppaniaa, KkK, PionK, VK, Kt jaos sekä Esik ja HuoltoK.

JP 27 saapui 3.6.1916 junalla Mitauhun (Jelgava) Aa-joelle (Lielupe), mistä marssittiin Tittelmünden kartanon kautta rintamalle Misse-joelle (Misa) Riikan eteläpuolelle. Rintamalla Gallingissa (Galini) oltiin 12.6.1916. Gallingin hautausmaalle haudattiin ensimmäiset kaatuneet jääkärit. Pataljoonalla oli vastuullaan 4 km rintamalinjaa. Pioneerikomppania osallistui Schmardenin taisteluun 25.7.1916 ja kenttähaupitsijaos Ekkau-Kekkaun torjuntataisteluun 18.7.- 4.8.1916. Muutoin tämä osa rintamaa oli suhteellisen rauhallista. Maasto oli kuitenkin suoperäistä ja epäterveellistä, oli sääskiä ja malariaa. Asuntoina olleet hirsimökit olivat maapohjaisia ja vesi saattoi nousta alemmalle laverille saakka. Maastoon ei voinut kaivaa ampumahautoja, vaan molemmin puolin rintamalinjoja eli Misse-joen molemmin puolin olivat sotivat osapuolet ajaneet maavallin, mihin sitten oli rakennettu ampumahaudat ja muut kenttävarustukset. Saksalaiset olivat rakentaneet maanajoa varten jopa kenttäradan.

Misse-joella ei ollut taisteluita, mutta tykkitulta tuli niskaan venäläisten 210 mm putkilla. Jääkäri Hyytinen oli ensimmäinen kaatunut. Tuli tykistökeskitys ruuan jaon aikana, jolloin muut maastoutuivat paitsi Hyytinen, sillä hänellä oli täysi pakki kädessään. Hyytinen sai sirpaleen olkapäähänsä, jolloin taju meni. Tajunnan palattua ensimmäinen kysymys oli, kaatuiko pakki. Ei kaatunut, oli vastaus. Hyytinen kuoli 16.6.16 verenvuotoon. Käytiin Alfred Hyytisen ja Matti Nykäsen haudoilla. Kesäkuun lopulla 24.6.1916 loikkasi 3 jääkäriä vihollisen puolelle. Yksi heistä jääkäri Rissanen oli agentti, joka sijoitettiin Spalernajaan mukamas vankina urkkimaan sinne lähetettyjä kalterijääkäreitä.
Oltuaan kaksi ja puolikuukautta Misse-joella siirrettiin jääkärit rintamalinjan pohjoisimpaan pisteeseen Itämeren rannalle 26.8.1916. Tukikohta oli Kneisissa (Klapkalnciems). Jääkärit saivat päälleen tykistön rumputulta (Trommelfeuer) 30.8.1916, kun venäläisille lienee selvinnyt, keitä siellä rintaman toisella puolella oli. Etulinjaan jääkärit siirrettiin 14.9.1916, jolloin heillä oli 3 km rintamalinjaa puolustettavanaan. Vaihto rintamalla tapahtui saksalaisen JP:n kanssa. Saksan keisarikin kävi katsomassa tätä armeijansa pohjoisinta vartiopistettä. Maasto oli miellyttävää, puolukoita kasvavaa mäntykangasta, mutta pettymys oli kuitenkin suuri, kun ei tullut marssia Riikaan ja Tallinnaan ja sitä kautta Suomeen. Mieliä kalvoivat hurjat huhut kotimaasta, naisasiat ja alituinen nälkä.

Mielialaongelmat kärjistyivät syyskuun lopulla lähes kapinaksi. Seurauksena oli 3K:n kirje komentajalle, missä vaadittiin pois rintamalta. Pataljoonan komentaja majuri Beyer vastasi kirjeeseen ja haukkui porukan pystyyn. Kapinan jälkeen 90 jääkäriä erotettiin, mutta ketään ei kuitenkaan ammuttu. On muistettava, että jääkäreitä värvättäessä ei karsintaa juurikaan suoritettu, joten porukka oli kirjavaa. Tiettävästi ainoastaan eräs puujalkamies raakattiin. Jääkäreiden keski-ikä oli 21 vuotta. Sisäisiä jännitteitä aiheutti myös kielikysymys, jolloin ruotsinkielisiä herroja kohtaan tunnettiin katkeruutta. Jupakan seurauksena informaatio kuitenkin lisääntyi. Marraskuussa oltiin vielä Latsche –joella (Lacupite) ja torjuttiin venäläisten hyökkäyksiä. Joulukuun puolivälissä JP 27 pääsi lepoon Libauhun ja Joulun viettoon. Riianlahdella kaatui 4 jääkäriä.

Libaussa majoituttiin Hansakasarmiin ja Beyerin kasarmiin. Toivottiin johtajakoulutusta ja aselajikoulutusta, mutta saatiin lähinnä sulkeista ja äkseerausta. Varsinaista sotataidon opetusta oli vähän ja jääkärit pitivät jopa itse luentoja. Oli nälkää, kyllästyneisyyttä, elintarvikepulaa ja lisäksi malaria yllätti. Kuitenkin jääkärit jaksoivat kurjista olosuhteista huolimatta tehdä henkistä työtä, sillä he tekivät ohjesääntöjä ja kehittelivät sotilastermejä suomeksi. JP 27:ää pidettiin maailman parhaiten koulutettuna pataljoonana.

Julistetun marssilaulukilpailun voitti Nurmio Jääkärin marssillaan. Se oli Martti Haavion mukaan jääkärien tuskanhuuto Libausta. Jääkärikoulutuksen sai kaikkiaan 1900 miestä, joista 500 työläistaustaisia ja 600 talonpoikaistaustaisia. Loput olivat opiskelijoita tai yleensä sivistyneistön edustajia. Jääkärien keskuudessa levisivät myös punaiset aatteet. Jääkäri Revon johdolla muodostettiin kommunistivallankumousten mallin mukaisesti toimeenpaneva komitea, mikä tietenkään ei ollut päällystön mieleen. Komitealla ei kuitenkaan ollut suurta merkitystä. Maihinnousuhuhuja liikkui, mutta Suomesta saatiin vähän tietoja.

Pitkä odotus päättyi 13.2.1918, kun JP 27 virallisesti hajotettiin ja jääkärit vannoivat sotilasvalan Suomen lailliselle hallitukselle. Vala vannottiin Libaun St. Trinitatis kirkossa. Kustakin yksiköstä oli esivannojat, jotka pitivät toisella kädellä lipusta ja toinen käsi oli vala-asennossa. Jääkärilippu oli valmis 1916 ja siniristilippukin jääkäritunnuksin. Se vihittiin tässä tilaisuudessa. Lippu-upseerina oli Antti Isotalo, kuuluisan Isontalon Antin pojanpoika. JP 27:n viimeinen komentaja oli Vilhelm Thesleff, Mannerheimin vihamies, joka ylensi jääkärit heidän itse toimittamiensa listojen mukaan kysymättä asiaa Mannerheimilta.

Kotimatka alkoi 14.2.1918 ensimmäiselle erälle, jolloin matkustajalaiva Arcturukseen ja rahtilaiva Castoriin sijoitettiin yhteensä 950 jääkäriä. Lähdettäessä oltiin siviilivaatteissa, jotka olivat surkeaa paperikangasta. Laivalla laitettiinkin asepuvut päälle. Vaasaan saavuttiin 25.2.1918. Päivää myöhemmin pidettiin Vaasan torilla paraati, jonka Manerheim otti vastaan. Tämä oli viimeinen kerta, kun jääkärit esiintyivät yhdessä. Sen jälkeen he hajaantuivat laillisen hallituksen joukkojen eri tehtäviin jo käynnissä olevassa Vapaussodassa.

VAPAUSSOTA JA JÄÄKÄRIEN MERKITYS SUOMEN PUOLUSTUSVOIMILLE

Jääkärit olivat Vapaussodassa valkoisten kouluttajina, jolloin koulutusaika oli 6 vrk-3 vk. Mannerheim ei sallinut muodostettavan jääkäriyksiköitä, vaan heidät hajotettiin Valkoiseen armeijaan esimiehiksi ja kouluttajiksi. Jääkärit olivat Vapaussodassa mukana maaliskuun lopusta toukokuun alkuun. Tappiot olivat suuria. Sotaan osallistui 1200 jääkäriä. Heistä kaatui 139 ja kokonaistappiot noin 500 eli 40 %. Sodan jälkeen 666 jääkäriä jäi armeijan palvelukseen.

Punakaarteilla ei ollut koulutusta. Ne olivat siten lähinnä aseistettuja laumoja. Voidaan kysyä, olisiko voitto tullut ilman jääkäreitä? Heidän ansiostaan sota jäi kuitenkin lyhyeksi. Sama koskee saksalaisten osuutta. Tampere oli jo ratkeamassa saksalaisten noustessa maihin 3.4.1918. Mitä ilmeisimmin Punakaarti olisi joka tapauksessa hävinnyt. Sota vain olisi pitkittynyt. Puolustusvoimissa jääkärit olivat vallassa jo 1930 ja 1930-luvun loppuun mennessä heillä oli hallussaan melkein kaikki merkittävät paikat armeijassa. "Ryssänupseerit" oli savustettu ulos. Kieliriita valitettavasti rehotti myös armeijassa.

Jääkäreiden osuus PL:n rakentamisessa ja kehittämisessä oli keskeinen. Talvisodan henki vastaa jääkärien henkeä. Suomen armeijan johto oli sotien aikana jääkärien käsissä. Poikkeuksena olivat Mannerheimin lähimmät miehet, joista kuitenkin Erik Heinrichs ja W. E. Tuompo olivat jääkäreitä. Kaikki armeijoiden, armeijakuntien ja divisioonien komentajat olivat jääkäreitä, samoin monet rykmenttien ja pataljoonien komentajat. Torjuntavoitot saavutettiin jääkärien johdolla. PL:n nousu 50-luvulla tapahtui jääkäreiden johdolla. Väinö Valve, viimeinen jääkäri, kuoli 1995. Kaarlo Heiskanen, Kylmä-Kalle, viimeinen virassa ollut jääkäriupseeri erosi 1959. Kuitenkin PL:ssa on tiettävästi palvellut siviilivakanssilla varastonhoitajana jääkäri, joka kuoli 60-luvun alussa. Jääkäreistä tuli 48 kenraalia ja 20 Mannerheim-ristin ritaria. Jääkärilippu on paraateissa aina edessä. Jääkärien henkinen perintö on arvokas ja edelleenkin vaalimisen arvoinen.

BALTIAN MAIDEN HISTORIAA

Virossa ja Latviassa alkoi kristillinen aika 1200-luvulla, kun kalparitarit valloittivat nämä maat. Sittemmin valtiaaksi nousi Saksalainen ritarikunta (Der Deutsche Orden), johon Kalparitarit yhdistyivät. Kirkon lisäksi ritarit toivat Viroon ja Latviaan länsimaisen sivistyksen. He muodostivat saksankielisen eliitin, joka hallitsi maata vuosisatojen ajan. Myös kaupunkien porvaristo oli saksankielistä. Ritarien ja papiston katsottiin olevan valtaväestöä (Deutsch), kun sen sijaan surkeissa oloissa maaorjina elänyt virolainen ja lättiläinen rahvas oli Undeutsch eli maarahvasta. Virolla ja Latvialla on paljon yhteistä historiaa ajatellen. Sen sijaan katolinen Liettua on hieman erillään, vaikka onkin Latvian kielisukulainen.

Kalparitarit tulivat paavin tuella 1201 Riikaan ja 1219 Tallinnaan. Mutta tanskalaiset valloittivat Tallinnan jo samana vuonna (Tallinna=Dannebrook =Tanskan kaupunki) ja heidän valtansa Pohjois-Virossa päätti vasta Yrjön yön kapina 1346. Sen jälkeen seurasivat saksalaiset (1346-1561), ruotsalaiset (1561—1710) ja venäläiset (1710-1918), kunnes Viro itsenäistyi ensimmäisen kerran 1918. Ruotsinvalta oli "hyvää Ruotsin aikaa", koska silloin oli normaalia vähemmän sotia ja Kustaa II Adolf perusti Tarton yliopiston. Saksalaisia vihattiin, sillä julmasti kansaa kohtelevat balttibaronit säilyttivät NL:n aikaa lukuun ottamatta asemansa riippumatta siitä, mikä ulkovalta kulloinkin oli maassa valtiaana. Venäläisviha pesiytyi Viroon vasta NL:n miehityksen aikana. Ruotsi hallitsi myös Liivinmaata ja Inkeriä. Ritarikuntien aikana Kuurinmaa oli itsenäinen valtio 200 vuotta, tosin Puolan vasallina. Wenden (=Cesis) oli Liivinmaalaisen ritarikunnan pääpaikka.

Suomi oli sikäli onnekas, että sekä kirkko että sivistys tulivat maahamme lännestä, eikä suomalainen talonpoika koskaan joutunut balttiveljiensä tapaan maaorjan asemaan. Vanhoja ritarilinnoja ja niiden raunioita on erityisesti Latviassa paljon. Ritarikunnan viimeinen linna oli Bauskessa (=Bauska) Latviassa. Virossa on noin 1200 kartanoa, joita on palauteltu kommunistivaltaa edeltäville omistajille.

Kansallinen herääminen tapahtui Virossa 1800-luvulla. Rautatie ja kehittyvä teollisuus aiheuttivat kansallisuusaatteen jyrkentymisen 1800-luvun lopulla. Viron vapaussota oli varsin sekavaa touhua. Osapuolina olivat kansalliset voimat suomalaisten vapaaehtoisten tukemana, bolshevikit, saksalaiset ja valkoiset venäläiset. Sota päättyi 1920. Viron itsenäisyysjulistus annettiin Endis-teatterissa. Virossa sen paremmin kuin muissakaan Baltian maissa ei demokratia kuitenkaan kestänyt kuten Suomessa. Siinä lienee yksi syy vuosien 1939 ja 1940 tapahtumiin sekä maiden erilaiseen suhtautumiseen NL:n vaatimuksiin.

Saksalainen siviiliväestö poistui Baltiasta 1939 ja 1941. Sotilaat poistuivat kuitenkin vasta myöhemmin Puna-armeijan painostuksen alaisina. Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että SS monikansallinen armeijakunta taisteli Narvassa 1944. Taistelut olivat merkittäviä Suomen torjuntavoittojen kannalta. Armeijakunnan tappiot olivat 270.000 kaatunutta. Narvassa taisteltiin maaliskuussa 1944 ja vielä heinäkuussa 1944. Siten NL ei voinut suorittaa maihinnousua Suomenlahden yli joukkojemme selustaan ennen Suomen välirauhaa.

Meillä ja varsinkin Ruotsissa jotkut historioitsijoina itseään pitävät neropellet kauhistelevat, että kuinka Suomi saattoi toisessa maailmansodassa taistella (Natsi-)Saksan rinnalla. Nämä tyypit eivät joko halua tai kykene ymmärtämään, että Suomelle se toinen vaihtoehto 1940 olisi ollut NL:n miehitys. Kiittäisivät ruotsalaisetkin Saksaa siitä, että se auttoi Suomea saamaan torjuntavoitot kesällä 1944 niin, ettei NL:n raja siirtynyt Pohjanlahdelle ja Tornionjokilaaksoon.

JÄÄKÄRIEN JÄLJILLÄ 5-9.6.2007
MATKAKERTOMUS

Matkareittimme

1. MATKAPÄIVÄ, tiistai 5.6.07

Kokoontuminen oli Länsisatamassa. Tavarat siirrettiin kolmeen Vuorelan Liikenteen bussiin. Matkaan lähti kaikkiaan 133 kurssiveljeä sekä oppaamme Sampo Ahto. Matkan johtajana oli Pertti Leivo ja autojen johtajina Juhani Hannuksela (1.auto), Tapani Talari (2.auto) ja Martti Rekola (3.auto)M/S Nordlandia vei meidät **Tallinnaan**, missä noustiin autoihin ja ajo kaupungin läpi kohti Riikaa saattoi alkaa.

Tallinnan vanha kaupunki on nähtävyys. Paksun Margareetan torni sekä Pitkän Hermannin torni, jonka huipussa aina liehuu vallanpitäjien lippu, olivat reittimme varrella sekä Kaarlen kirkko, joka oli ensimmäinen virolainen kirkko. Uudemman ajan muistomerkkejä olivat vuoden 1905 mellakan muistomerkki, viidelle vallankaappausta 1920 yrittäneelle bolshevikille pystytetty muistomerkki sekä äskettäin suurta kohua aikaansaanut neuvostosotilaan muistomerkki, jonka tyhjä paikka oli orvokkien peitossa.

Tallinnan jälkeen seuraava kohde oli pieni kylä **Märjamaa** (= Marianmaa= Marienburg), joka sijaitsi Liivinmaalla. Märjamaan kirkkoa kierrettiin ja kuvailtiin muistomerkkejä, joita oli kolmea lajia:

- 1. maailmansodan uhrit (taistelivat Venäjän armeijassa)
- Vapaussodan 1918-1920 uhrit
- Valtiollisen väkivallan uhrit NL:n ajalta noin 400, joista viimeiset olivat vuodelta 1956.

Viron viimeisen, ensimmäisen itsenäisyyden ajan presidentin **Konstantin Pätsin** syntymäkoti **Tahkuranta** jäi ajanpuutteen vuoksi näkemättä. Päts tuli 1933 valtaan ja kielsi kaikki puolueet. Kun Puna-armeija oli miehittänyt Viron 1940, vietiin Päts vankeuteen 1940 NL:oon. Siellä hän kuoli 1956 ja Virossa häntä pidetään yleisesti kansallissankarina. Nuori virolainen historioitsija Magnus Ilmjärv toi kuitenkin joitain vuosia sitten julkisuuteen asiakirjoja, joiden mukaan Päts olisi NL:n kanssa tehdyn sopimuksen mukaan 1939 pettänyt Viron ja päästänyt NL:n suosiolla maahan.

Matka jatkui Riianlahden rantaa pitkin kohti Latviaa. Rajalla tuli pieni viivytys, kun joku porukastamme erehtyi kuvaamaan nättiä tullivirkailijaa ja niinhän ei olisi saanut tehdä. Tie kulki lähellä merta ja hiekkarantoja riitti. Vanha nimi Kuurinmaa kuvaa hyvin tätä aluetta. Yleisenä huomiona saattoi todeta, kun ei muutamaan vuoteen ollut näissä maisemissa liikkunut, että kumpikin maa on siistiytynyt ja uutta rakennetaan maaseudullakin kaiken aikaa.

Riikaan saavuttiin illan suussa ja ennen hotelliin majoittumista oli vielä juhlallinen seppeleenlasku vapaudenpatsaalle. Alue oli suuri ja teki hieman kolkon vaikutuksen. Tämän jälkeen majoituttiin Hotelli Maritimim Parkiin, joka sijaitsi vastapäätä Vanhaa kaupunkia Väinäjoen toisella puolella.

2. MATKAPÄIVÄ, keskiviikko 6.6.2007

Aamutuimaan pidettiin kurssikokous Hotelli Maritimissa. Kokouksesta voi kirjata seuraavaa:

- 133 osanottajaa, 28 sellaista, jotka eivät olleet viime reissulla ja 8 sellaista, jotka eivät ole osallistuneet mihinkään tapahtumaan
- **Antti Arjas** puheenjohtaja ja **Pentti Mälkki** sihteeri
- Petroskoin pöytäkirja ja tilinpäätös Kollaan matkalta käsiteltiin
- Vanha kurssitoimikunta valittiin
- Suuntaviivoja tulevalle toiminnalle: 2009 Raatteen tie, Muurmansk ja KaiPr; 2010/8 kurssin 50-vuotisjuhla 2-päiväisenä Haminassa; **Markus Rantapuun** ideoimat esitelmäkokoukset (Sampo Ahto: Suomen sotilaspoliittinen asema RUK-aikanamme)
- Sampolle annettiin stipendi
- **Esko Tikanmäki** kiitti kurssitoimikuntaa hyvin suoritetusta työstä

Kurssikokouksen jälkeen aamupäivällä tehtiin kiertokävely Sampon opastuksella **Riikan vanhassa kaupungissa.** Hienosti restauroitu alue, missä riittää katseltavaa. Neuvostoajasta muistuttavat vain rumat Miehitysajan museo (ennen Lenin-museo) sekä teatterin lisärakennus. Kuvia kauniista rakennuksista sen sijaan olisi albumin verran, mutta alla vain pari näytettä.

Iltapäivällä ajoimme katsomaan **Rundalen** (=Ruhental) linnaa, jonka rakennutti 1736-1740 ja 1763-1768 Kuurinmaan herttua Ernst Johann Biron. Kuurinmaa oli 1550 lähes itsenäinen valtio, Puolan vasalli, jolla oli jopa siirtomaita. Sitä hallitsi silloin Kettlerin suku. Viimeinen Kettler oli Friedrich von Kettler, joka avioitui Anna Ivanovnan, Pietari Suuren veljentyttären kanssa. Sittemmin Annan rakastajana oli Ernst von Bühren, joka muutti nimekseen Ernst Johann Biron. Vuodesta 1734 Biron oli Kuurinmaan herttua ja hän rakensi toisenkin linnan, nimittäin Mitauhun (= Jelgava). Arkkitehtinä oli sekä Rundalessa että Mitaussa italialainen Bartolomeo Rastrelli. Anna Ivanovna, joka oli noussut Venäjän keisarinnaksi, kuoli 1740, jolloin Bironista tuli Venäjän sijaishallitsija. Seuraava keisarinna Elisabeth I lähetti Bironin Siperiaan. Elisabeth kuoli 1762, jolloin uusi keisarinna Katariina Suuri päästi Bironin pois Siperiasta. Katariina lahjoitti sitten Rundalen Shutkovin suvulle. Bolshevikit päästivät linnan rappeutumaan. Nyt linna on jo hyvässä kunnossa.

Paluumatkalla Riikaan käytiin tykistökeskityksessä 16.6.1916 saamiinsa vammoihin kuolleen jääkäri **Hyytisen** haudalla sekä myös Riianlahdella kaatuneen jääkäri **Matti Nykäsen** haudalla **Gallingissa**. Matkan varrella ohitettiin myös vanha taloryhmä, missä oli ollut majuri Bayerin esikunta. Gallingissa oli myös venäläisten datsoja. Yöksi palattiin hotelli Maritimiin.

3. MATKAPÄIVÄ, torstai 7.6.2007

Ajelu **Jurmalan** läpi. Jurmala on huvilakaupunki Riikan kupeessa Itämeren rannalla. Siellä on paljon kunnostettu vanhoja viime vuosisadan alusta peräisin olevia kauniita puuhuviloita, mutta töitä riittää vielä. Neuvostovallan aikana Jurmala oli puolue-eliitin ja ammattiyhdistysten lomapaikka.

Jurmalasta jatkettiin Riianlahden rantaa myötäillen suuntana **Klapkalnciems** (Kneis). Pian Jurmalan jälkeen ylitettiin **Aa-joki** (Lielupe), jonka sillalta Väinäjoen yläjuoksulle ulottuvalle alueella käytiin Aa-joen talvitaistelut tammi-helmikuussa 1917. **Kneis** oli Saksan rintaman pohjoisin piste ensimmäisessä maailmansodassa. Juoksuhaudat olivat vielä hyvin näkyvissä. Oltiin aivan meren rannalla. Jotkut hurjat kävivät jopa uimassa.
Tien toisella puolella oli kaksi muistomerkkiä jääkäreille sekä saksalaisten että suomalaisten pystyttämä. Suomalaisten muistomerkki, joka oli Lauri Leppäsen suunnittelema, paljastettiin 1929. Tilaisuus epäonnistui, joten uusi paljastaminen tapahtui 1939. Bolshevikit tuhosivat sen 2. maailmansodan jälkeen. Kivet vietiin Tuckumiin ja niistä tehtiin Leninin patsas. Uusi Eero Vainikan suunnittelema vanhan mallin mukainen patsas paljastettiin 2004. Kenraali Hägglund osallistui paljastustilaisuuteen.

Oma tilaisuutemme suomalaisten muistomerkillä oli kaikessa koruttomuudessaan vaikuttava. Seppeleen laskun suorittivat **Pekka Kainulainen** (s.39), **Aaro Kajander** (vanhin, s.33) ja **Vesa Rae** (nuorin s.41). Pekka piti puheen ja sen jälkeen laulettiin Finlandiasta kaksi säkeistöä **Viktor Jetsun** johdolla.

"Ennemmin hauta vieraassa maassa kuin orjuus omassa maassa" oli kiveen hakattu ylevä lause. "Onnemme ja epäonnemme olivat vieraan kädessä", totesi Sampo. Kumpikin ajatus sopii hyvin Jääkäriliikkeen henkeen.

Pataljoonan komentopaikka oli ollut aivan lähellä. NL:n aikaisen muistomerkin Josif Stalin panssarivaunun oli mafia varastanut. Matka jatkui **Tukumsin** kautta suuntana **Jaunpils,** missä pidettiin lounastauko 1300-luvulta peräisin olevan Liiviläisen ritarikunnan linnan puistossa. Jääkärit menivät Tukumsin kautta Misse-joelle elokuussa 1916 ja Aa-joen taisteluihin tammikuussa 1917. **Saldus** ja **Skrunda** ohitettiin. Skrundassa oli neuvostovallan aikana tutka-asema, jonka tornin latvialaiset riemumielin kaatoivat maan itsenäistyttyä.

Aizputen (Hasenpott) läheisyydessä oli Mannerheimin kartano **Aprikissa** (Apricken). Sen osti Mannerheimin vaimo Anastasia Arapova 1898. Mannerheim kävi ja viihtyi siellä 1898-1906 välisenä aikana. Avioliiton rakoiltua käynnit loppuivat ja vaimo möi kartanon muuttaen itse Ranskaan. Nyt kartanossa on kansakoulu ja 260 vuotta vanhan linnamaisen rakennuksen yläkerrassa on kotiseutumuseo, missä yhdessä huoneessa on Mannerheimiin liittyviä esineitä ja kuvia. Rakennusta ympäröi kaunis puisto. Oppaanamme oli koulun opettaja Aina Cermane, joka hoitaa museota.

Matkalla Liepajaan lauloi **Jaakko Hetejoki** komeasti Jääkärimarssin bussissa. **Liepaja** (Libau) on perustettu 1625 ja se oli NL:n aikana suuri suljettu laivastotukikohta. Käytiin katsomassa vapaudenpatsasta rannalla. Hienoa hiekkarantaa oli silmänkantamattomiin. Hansakaserne oli vielä olemassa. Sampo luki Nurmion kuvauksen jääkärien paraatista. Majoittuminen tapahtui hotelleihin Amrita ja Liva. Ilta kului rattoisasti yhteislaulun merkeissä hotellimme kellarikrouvissa.

4. MATKAPÄIVÄ, torstai 8.6.20074. MATKAPÄIVÄ, torstai 8.6.2007

Aamulla käveltiin **Liepajassa** jääkärien valakirkolle, joka oli 1758 valmistunut **St. Trinitatis kirkko**. Jääkärit vannoivat lippuvalan 13.2.1918. Sampo luki Nurmion kuvauksen valatilaisuudesta. Meitä hyvin syöneitä reserviläisiä oli paikalla 133 ja kirkko tuntui olevan täysi. Ihmettelimme, miten sinne akanaan sopi toista tuhatta jääkäriä. Yksi syy varmasti oli jääkärien laihuus ja aliravitsemus**. Klaus Nygårdin** selvityksen mukaan jääkärien valatilaisuudessa veisattiin ensin "Jumala ompi linnamme". Sen jälkeen kuoro lauloi vanhan saksalaisen sotilasvirren "Me etehen käymme elämän herran" (Wir treten zum beten). Virren on suomentanut **W.E.Tuompo**, joka tiettävästi muotoili sodan aikana päämajassa Mannerheimin päiväkäskyt. Sen jälkeen veisattiin yhdessä Isänmaan virsi "Oi Herra siunaa Suomen kansa". Lopuksi soitettiin uruilla Jääkärimarssi, mutta ei kokonaan, koska pelättiin kirkon halkeavan. Me tyydyimme laulamaan vain Isänmaan virren **Viktor Jetsun** toimiessa esilaulajana.

Pyhän kolminaisuuden (St. Trinitatis) kirkon omistaa köyhä saksalainen seurakunta, jossa on vain 12 jäsentä. Kirkon kunnossapitoon tarvittavat resurssit ovat siten hyvin rajallisia. Kirkossa oli samaan aikaan muutamia nuoria naisia. He osoittautuivat Seinäjoen AKK:n opiskelijoiksi, jotka olivat inventoimassa kirkon tarpeellisia konservointitöitä. Kirkon jälkeen noustiin jälleen busseihin ja tehtiin aluksi kierros Liepajassa, joka on ollut alueen suurimpia varuskuntia. Vanha kasarmialue oli pahasti rappeutunut ja ikävää katseltavaa.

Liepajasta matka jatkui reittiä Skrunda, Saldus, **Dobele** kohti **Jelgavaa.** Dobelessa oli neuvostovallan aikana PsvD:n varuskunta, joka käsitti noin 200 psv:tä ja 6000-8000 sotilasta. Baltian maissa oli yhteensä noin 300.000 neuvostosotilasta. **Jelgava** (Mitau) oli Kuurinmaan herttuoiden kaupunki. Siellä oli herttua Bironin toinen linna (se toinen oli Rundale). Tämäkin oli Rastrellin piirtämä. Jelgava tuhoutui 2. maailmansodan aikana. Jäi vain muutamia taloja pystyyn. Kesäkuussa 1916 marssivat jääkärit Jelgavasta Misse-joelle. Jelgavaan he tulivat vielä tammikuussa 1917 matkalla Aa-joen talvitaisteluihin. Riikaa lähestyttäessä ajoimme suuren Väinäjoessa olevan vesivoimalaitoksen patosillan yli. Voimalaitoksen yläpuolella on tekoallas. Riika saa tästä energiansa. Riikan ulkopuolella Lidossa pidettiin lounastauko Länsi-Euroopan suurimmassa hirsitalossa.

Sigulda, ritarikunnan linnake tuhoutui Iivana Julman ja Pietari Suuren sodissa. Uuteen linnaan, joka on eräänlainen kartano, otettiin kivet vanhasta linnasta. Lisäksi alueella on ollut Piispan linna ja Tuomiokapitulin linna. Siguldan (=Seegewold) kaupungintalo on kartanossa. Kävelimme bussien parkkipaikalta linnojen alueelle ja kävimme Hyvän miehen luolassa (kansantarina). Oli rihkaman myyntiä ja katusoittoa, jolloin suomalaiset sävelmät olivat päällimmäisinä.

Cesis (Wenden) oli liiviläisen ritarikunnan pääpaikka. Siellä on ollut suuri linna ja kaupunki kuului Hansaan. Iivana Julma hävitti sen ja lopullinen tuho tuli 1700-luvulla. Cesiksessä von der Goltzin joukot hävisivät taistelun latvialaisille ja virolaisillle vapaustaistelijoille 1918. Hotelli oli mukava ja ilta viihtyisä hotellin terassilla auringon laskiessa. **Jaakko Hetejoki** lauloi Reppurin laulun ja **Pentti Ihalainen** otteita Jääkärin morsiamesta.

5. MATKAPÄIVÄ, lauantai 9.6.2007

Cesiksestä **Valmieran** kautta **Valkaan.** Valmierassa (Wollmar) oli ritarikunnan linna. **Valka/Valga** on nykyään jaettu kaupunki. Kun kaupungin jakoa Latvian ja Viron kesken suunniteltiin 1920, kaivettiin esille paavin legaatin määritys vuodelta 1220. Legaatti oli määritellyt Ritarikunnan ja Hiippakunnan rajan. Tätä rajaa sovellettiin jaossa 1920 ja näin kaupungista jäi 2/3 Virolle ja 1/3 Latvialle. Alueella on suuri luonnonpuisto kävelyteineen.

Pajun taistelu käytiin Viron vapaussodassa 1919. Se päättyi virolais-suomalaisten joukkojen voittoon. Saavutettu voitto oli merkittävä Etelä-Viron vapauttamista ajatellen. Suomalaista vapaaehtoispataljoonaa "Pohjan poikia" komensi entinen Venäjän armeijan kapteeni **Hans Kalm** (k.1982), joka oli kunnostautunut jo Suomen Vapaussodassa. Kalm oli selvitellyt, missä voisi tappaa bolshevikkejä ja päätyi siltä pohjalta ensin Suomen ja sitten Viron vapaussotaan. Harmoisten verilöyly oli Kalmin tekosia. Sairaat ammuttiin sänkyihin. Viron vapaussodassa Kalmin joukoissa oli nuoria 17 vuotiaita poikia ja useita kymmeniä jääkäreitä. Virolaisilla oli asettaa Pajun taisteluun **Julius Kuberjanovin** komentama eliittipataljoona. Vastassa Pajun vaaralla oli 1200-1400 lättiläistä punaista tarkka-ampujaa. Sittemmin Kalm asettui Suomeen, opiskeli Englannissa ja Yhdysvalloissa vaihtoehtoisen lääkinnän soveltajaksi ja harjoitti praktiikkaa Rauman lähellä. Armeijassa Kalm oli usein poikkiteloin esimiestensä kanssa ja eikä aina noudattanut heidän käskyjään.

Tartto oli viimeinen pysähdyspaikka ennen Tallinnaa. Sanotaan, että Tartto on Viron pään kaupunki, mutta Tallinna on pääkaupunki. Tarton historia on kirjavaa, tuhoa ja jälleenrakentamista. 1770-luvulla oli kolmas tuho. Sen jälkeen kumottiin kivestä rakentamisen kielto, jolloin kaupungin paloturvallisuus oleellisesti parani. Tarton yliopistossa oli ennen sotia ja on nyt taas uudelleen paljon suomalaisia opiskelijoita.

Matkanjohtaja **Pertti Leivo** ja **Ossi Härmälä** pitivät kumpikin oman kiitospuheensa autossa. Ennen laivaan astumista pysähdyttiin vielä hieman epämääräisen oloisessa viinakaupassa ja kauppa kävi. M/S Norlandia siirsi meidät jälleen lahden yli ja myöhään illalla oltiin Helsingissä. Oli jälleen tehty ikimuistoinen matka, joten parhaat kiitokset kurssitoimikunnalle ja erityisesti **Sampo Ahtolle** erinomaisesta opastuksesta.

Ylivieskassa 31.7.2007
Tapani Konttinen
Webmaster ja matkakirjuri

JÄÄKÄRIEN JÄLJILLÄ
KUULTUJA JUTTUJA JA HUULENHEITTOA

Hauskaa oli, juttu luisti ja kokkapuheet lentelivät. Jutut olivat samantapaisia kuin 50-vuotta sitten. Mutta sehän vain osoittaa, että pojat ovat poikia, ikämiehinäkin. Tässä muutamia kuultuja juttuja ja koettuja tilanteita.

Tartossa paljastettiin neuvostovallan aikana Leninin patsasta. Tilaisuus oli juhlallinen ja tietysti kaikki paikalliset puoluepamput ja ehkä joitakin silmäätekeviä Moskovastakin oli paikalla. Tällaisten tilaisuuksien jännittävä kohokohta on aina patsaan paljastus. Yleisö odotti nytkin malttamattomana, mitä kankaan alta paljastuisi. Ja tulihan sieltä esiin jyhkeä kivinen Lenin, mutta patsaan kaulaan oli ripustettu roikkumaan hirtetty kissa. Juhlatunnelma meni tietysti plörinäksi. Lieneekö syyllinen koskaan paljastunut. Ikävintä tässä tietenkin oli se, että kissaparka oli joutunut mokoman Leninin takia menettämään ainoansa.

Kun Puna-armeija poistui Virosta, otti se kasarmeista kaiken kuljetuskelpoisen tavaran mukaansa. Loput rikottiin tai töhrittiin. Huippusuoritus oli erään komentajan oivallus, kun hän komensi yksikkönsä sotilaat hylättävän varuskunnan juhlasaliin ja järjesti heidät kyynärpäätuntumalla riveihin niin, että sali täyttyi. Sen jälkeen kuului komento housut alas ja kyykkypaskalle. Kun läjät oli väännetty, komennettiin porukka ylös ja ulos. Varuskunnan haltuunsa ottaneet virolaiset pohtivat aluksi, pitäisikö nämä miehittäjän viimeiset terveiset jättää paikoilleen ja esitellä niitä yleisölle venäläisenä tilataiteena. Käytännön syistä ajatuksesta kuitenkin luovuttiin.

Eräs kurssiveljemme oli menomatkalla laivalla tanssitellut nuoria naisia. Tytöt olivat ihmetelleet, mikä on tällainen suuri porukka vanhoja miehiä, joilla kaikilla on samanlaiset lätsät. Olivat esittäneet kolme vaihtoehtoa:

- Eturauhassyöpää sairastavien kuntoutusryhmä
- Dementiapotilaiden kesäretki
- Vanhojen homojen kokoontuminen

Kurssiveljemme oli oikaissut nämä väärinkäsitykset ja kertonut, keitä olemme. Sen jälkeen seurasi kysymys, että millä rahoilla me matkustamme. Kun tytöt sitten kuulivat, että jokainen maksaa itse omat matkakulunsa, tuumivat he, että meidän pitäisi keksiä jokin sopiva rahan ansaitsemiskeino yhteistä matkakassaa varten. No mikä se voisi olla? Eräs tytöistä piti poikakalenteria mielenkiintoisena ajatuksena. Tosin hän lisäsi tähän, että ei itse kyllä ostaisi sitä.

Sampo pelkäsi olevansa pervo, kun hän mielellään katseli nuoria kauniita naisia. Hänelle oli kuitenkin suuri helpotus huomata, että niinhän me kaikki teimme. Kun kerroin tämän jutun kotona vaimolle, hän sanoi toisen mahdollisuuden olevan, että olette kaikki pervoja.

Kenraali Kaarlo Heiskanen, Kylmä-Kallena paremmin tunnettu, oli viimeinen palveluksessa ollut jääkäriupseeri. Yleinen käsitys lienee, että kenraali Heiskanen sai lempi- tai haukkumanimensä, kuinka vaan, sotilaallisten ansioidensa vuoksi. Häntä pidettiin kylmäpäisenä ja häikäilemättömänä komentajana. Voihan sekin pitää paikkansa, mutta alun perin Heiskasen nimitys Kylmä-Kalle johtui puhtaasti hänen fysiologisista ominaisuuksistaan. Hänellä oli nimittäin aina kylmä johtuen ilmeisesti huonosta verenkierrosta. Kesälläkin Kylmä-Kallella oli aina hansikkaat käsissään. Erään kerran Jatkosodan aikana Heiskanen oli seurueineen tarkastuskierroksella divisioonassaan. Oli lämmin kesäpäivä, mutta kenraalilla oli kuitenkin mantteli päällään. Tästä johtuen seurueen muidenkin upseerien piti pukeutua mantteliin. Muut hikoilivat viimeisen päälle, mutta Kylmä-Kallella oli mukava olo.

Turre on harkitseva kaveri, joka ei hökäise vastausta kysymykseen ilman perusteellista pohdintaa. Kysyin aina silloin tällöin Turrelta, että miten sulla Turre menee. Koskaan ei Turre vastannut välittömästi, vaan lupasi aina palata asiaan. Vastaus tuli yleensä noin puolen tunnin kuluttua ja se oli poikkeuksetta, että hyvin menee. Arvostan kovasti tällaista perusteellista asioihin paneutumista, jolloin vastauksen voi olettaa olevan riittävästi harkittu.

Turre ja nuorempi insinööri olivat nirhanneet vesipullon suuosasta tyylikkään näköisen juomakupin, joka erehdyttävästi muistutti konjakkilasia. Kun sitä käytettiin vesipulloon verrattuna ylösalaisessa asennossa, oli pohjassa kierrekorkki, jota tarvittaessa saattoi käyttää turboruuvina. Siitä pojat sitten naukkailivat konjakkia. Meitä **Pekan** kanssa harmitti katsella moista ryypiskelyä, mutta harmimme laantui aina, kun pojat tarjosivat meillekin.

Liepajassa havaittiin erään koulua muistuttavan rakennuksen seinässä kyltti **Vidusskola.** Yleisesti arveltiin, että kyseessä täytyi olla tyttökoulu.

Seisoskelin **Timpan** kanssa menomatkalla ulkona laivan kannella. Timppa poltteli ketjussa. Kysyin, montako toppaa menee päivässä. Timppa vastasi, että ei mene kuin yksi toppa, kun hän käyttää näitä 30 savukkeen säästöpakkauksia.

Sampo oli kehottanut meitä viimeisenä aamuna Riikassa syömään hotellissa hirveästi ja ostamaan evästä päiväpysähdyksellä supermarketista varastoon, koska tiedossa oli pitkä päivä ilman mahdollisuutta ravintolaruokailuun. Kyllähän niitä eväitä ostettiinkin. **Timppakin** hortoili hyllyjen välissä hieman eksyneen näköisenä ja liittyi sitten kassajonoon tyhjän ostoskorinsa kanssa. Oli huomannut, että kassallahan ne tupakit myydään. **Timppa** osti neljä askia. Siinä olivat hänen eväänsä
Autonjohtaja Jussi jakoi paluumatkan laivalippuja. Takaa kuului kysymys, että saanko minä uuden lipun, jos hukkaan tämän. En kuullut vastasiko Jussi tähän sinänsä asialliseen kysymykseen.

Viki on savolainen huumormies, jolla juttuja piisasi. Eräässä hänen tarinassaan oli maalaismies mennyt kaupunkiin ostaakseen uudet kengät. Kotiin tultuaan hän asettui vaimonsa eteen olettaen, että tämä huomaisi miehen ostoksen. Kun vaimo ei reagoinut mitenkään, riisui mies itsensä ilkosilleen jättäen uudet kengät jalkaansa sanoen, katsopa eukko, mihin viisari osoittaa. Tähän vaimo tokaisi, että olisit ostanut hatun.

- webmaster-